

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף מורשת
מינהל החינוך הדתי, הפיקוח על הוראת התנ"ך

תוכנית הלימודים בתנ"ך לכיתות א-ו

לבית הספר היסודי הממלכתי-דתי | ירושלים

מתווה תוכנית הלימודים המתחדשת בתנ"ך בחמ"ד כיתות א'-ו'

חזון

התנ"ך הוא יסוד קיומו של עם ישראל והוא גם נחלתו של כל יחיד ויחיד בעם. אחריותנו בתור מורים ובתור מחנכים היא לפתוח את שערי בית המדרש ולעשות כל מאמץ לחבר בין התלמיד באשר הוא שם ובין הכתובים שניתנו לעמנו מסיני ואילך. מטרתנו היא שהלימוד יוביל את התלמידים:

- לשמוע את דבר ה'.
- להיות מחויבים לערכי התורה, למצוותיה ולהנהגותיה.
- להזדהות ולהרגיש שייכות לעם ישראל ולארץ ישראל.
- לדעת ולאהוב ללמוד תורה כחלק ממסורת הלימוד לאורך הדורות.

מארגעת היסודות הללו נגזרים התכנים, הפדגוגיה ודרכי ההערכה של תוכנית הלימודים בתנ"ך במערכת החינוך הדתית מכיתות א' - י"ב. התוכנית מיועדת לכל שנות הלימוד בית הספר, אך יש לה השתמעות ייחודית ביחס להוראת תורה בשנות בית הספר היסודי, שבהן נבנה הבסיס ליסודות אלו. לפיכך יש לשאוף כי הוראת תורה ונביא בבית הספר היסודי תעמיד את לימוד תורת ה' המסורה לנו מדור דור **כיסוד לפיתוח האישיות הערכית והלומדת של הילד בשנותיו בבית הספר היסודי** והלימוד ישקף את המחויבות לערכי התורה ולקיום מצוותיה ויקשור אליהם את עולמו הפנימי של הילד.

שיקול דעת בבחירת התכנים

בעדכון תוכנית הלימודים הובאו בחשבון שלוש שאלות יסוד:

- מהו התוכן שתלמיד החמ"ד צריך לדעת בסוף תקופת לימודיו בבית הספר היסודי?
- באילו מיומנויות תלמיד החמ"ד צריך לשלוט בסוף תקופת לימודיו בבית הספר היסודי?
- אילו חוויות עליו לחוות על מנת שיאהב ללמוד תורה?

התשובות לשאלות הללו צריכות לתת מענה לכלל ציבור התלמידים, בראש ובראשונה לאלו שאינם מגיעים עם ידע מוקדם בתנ"ך, וספר הספרים נפתח בפניהם כמעט רק בתוך מערכת החינוך. עבורם צריכה להיבנות תוכנית היסוד המחייבת, ויש לוודא כי הם יקבלו את המיטב ויצאו עם ידע, עם יכולת ללמוד ועם אהבת התורה. עם זאת, בכך לא מסתכמת המלאכה - את כל אותם התלמידים והתלמידות המסוגלים לכך עלינו לחתור לאתגר ככל האפשר ולהעלות אותם קומה' בלימוד התנ"ך; יש ללמדם בהיקף רחב יותר של שעות הוראה וברמה שתוביל למצוינות, תשלב בחירה ויוזמה ותרחיב את הידע ואת היכולות שלהם, לא רק בכמות אלא גם באיכות.

מתוך אחריות למרחב ולמגוון אוכלוסיית החמ"ד ומתוך רצון ליצור תשתית ושפה משותפת, הוחלט כי תוכנית הלימודים תיבנה בהתאם להיקף השעות שקבעה המערכת להוראת תנ"ך בבית הספר היסודי, ותתוכנן כך שתוביל לסיום לימוד חמשת חומשי התורה בשש שנות הלימוד בבית הספר היסודי. מסגרת זו מחייבת בחירה מוקפדת של התכנים הנלמדים, שתאפשר את הוראתם בדרכים מיטביות. בתי ספר שבהם לומדים שעות נוספות ירחיבו ויעמיקו גם מעבר לתוכנית ותבוא עליהם ברכה. את מתווה תוכנית הלימודים עדכנה וחידשה ועדת משנה של ועדת המקצוע. בוועדה היו שותפים מנחי מורים, מורים, מפקחים ומורי מורים. מעבר לחזון, עדכנה הוועדה גם את מטרות ההוראה.

מטרות התוכנית

בתחום הידע:

- התלמיד יכיר את רצף האירועים והסיפורים המופיעים בחמשת חומשי התורה ואת דמויות המופת של התורה.
- התלמיד יכיר את רצף האירועים בנביא מכיבוש הארץ בימי יהושע ועד מלכות דוד, ואת דמויות המופת של נביאים ראשונים.
- התלמיד יפגוש את עולם הפרשנות ויתוודע לדמותו של רש"י - גדול פרשני התורה.

בתחום המיומנויות:

- התלמיד ירכוש מיומנויות הנדרשות ללימוד תורה ויתרגל אותן בדרך שתפתח אותו להיות לומד עצמאי (ראה בנפרד - מסמך מיומנויות).

בתחום הערכים:

- התלמיד יפתח קשר והזדהות עם דמויות המופת של התורה.
- התלמיד יפתח מחויבות לעולם הערכים והמידות הנובע מן התורה.

עקרונות פדגוגיים - דידקטיים:

הוראת תורה בבית הספר היסודי באופן שיוביל ליסודות שאליהם אנו שואפים, כוללת את ההיבטים הבאים:

1. הצבת הכתובים במרכז השיעור - לימוד סדור מתוך הפסוקים ובצמוד למילים, קריאה מדויקת ומוטעמת.
2. הכרה וידיעה של נושאים מרכזיים בחומשי התורה ובספרי נביאים ראשונים.
3. פיתוח שיטתי של מיומנויות בלימוד תנ"ך.
4. הדגשת ערכים ומידות בתורה וקישורם לעולמו של הלומד.
5. התייחסות לעולם הרגש והחוויה בהתאמה לגילם הצעיר של הלומדים.

חומרי עזר מלווים למורים:

כדי לסייע למורים לבנות בדרך המיטבית את שיעוריהם, תוכנית זו מלאה בשלושה סוגי כלים: מתווה התוכנית - הכולל את הפרקים הנלמדים ואת היקף הזמן המומלץ להוראת כל אחד מהם (מצורף לתוכנית זו).
תוכנית לימודים מפורטת - הכוללת את הדגשים בכל יחידת לימוד (תפורסם בקרוב).
חומרי הוראה ומהלכי הוראה - הכוללים מבנה היחידות והערות דידקטיות להוראת היחידות (בפיתוח).
כל הכלים הללו יעלו החל מקיץ תשפ"א לאתר המורים לתנ"ך ['פורטל עובדי הוראה - המרחב הפדגוגי, תנ"ך חמ"ד יסודי'](#) ויעמדו לרשותם של המורים.
יש לזכור כי החינוך ללימוד תורה לשמה, והנימה האישית של המורה המלמד, חיוניים מאין כמותם בתהליך הלמידה. הציפיה מהמורים היא להתאים את ההוראה ליכולתם המקצועית, לאופיו של בית הספר בו הם מלמדים ולצרכי התלמידים, באופן שיקרב את התלמידים אל עולם התורה ויוביל לאהבה ולמחויבות כאחד.
תוכנית לימודים - תפקידה להבהיר את הדרישות ולהעמיד לרשות המורה הגדרות וכלים, אולם המורה הוא שיוביל את הלמידה בכיתה, ודרכי ההוראה שלו יקבעו יותר מכול את איכות הלמידה של תלמידיו.

הערכה

הערכה היא חלק בלתי נפרד מתהליך הלמידה. עניינה לבדוק את היבטי הלמידה המדידים - ידע ומיומנות (כולל חשיבה והבנה מסדר גבוה), ולפתח חלופות שתינתן בהן הדעת גם לחוויית הלמידה ולערכים שהופנמו. לשם כך מתלווה לתוכנית בכיתות ג' - ו' מאגר של משימות המעצבות ומסכמות את הלמידה במבחן דרכים. המשימות מאפשרות למורה להביא לידי ביטוי את מכלול מטרות ההוראה שהוצבו בתחומי הידע, המיומנות והערכים.
במחצית כיתה ו' ייערך מבחן ארצי מסכם לחלקו הראשון של ספר דברים, שיבחן את הידע ואת המיומנות שרכשו התלמידים לאורך שנות הלימוד בבית הספר היסודי.

מתווה תוכנית הלימודים

תוכנית הלימודים הבסיסית בנויה בהלימה להיקף השעות המוקצה להוראת תנ"ך בחמ"ד, תוך הדגשת הנושאים והמושגים העולים מכל יחידת לימוד. בתי ספר שבחרו לתגבר את היקף שעות לימוד התורה, יבורכו, והם מוזמנים להעמיק בלימוד במקומות בהם נאלצנו לקצר, כל זאת בהתאם לזמן העומד לרשותם, ומבלי לחרוג מיעדי התוכנית ומסדר הלימוד.

תוכנית הלימודים בתורה

תוכנית הלימודים בתורה מבוססת על היכרות ראשונה עם כל חמשת חומשי התורה, על פי סדרם. שלוש הנחות עמדו ביסוד סדר תוכנית הלימודים:

1. לימוד התורה צריך להתחיל בתחילת כיתה א', עם כניסת התלמידים לבית הספר. התוכן הראשון שבו הם צריכים לפגוש הוא חומש בראשית.
2. סדר החומשים חשוב, ולפיכך נכון להתאמץ וללמד את החומשים כסדרם, גם אם הדבר מחייב להתאים את הוראת ספר ויקרא לכיתה ד'.
3. חיוני לסיים מידי שנה (למעט כיתה א') את כל החומש הנלמד ולערוך בסוף השנה חגיגת סיום חומש. בכיתה ו' יש לערוך חגיגה לסיום חמשת חומשי התורה.

בהתאם להנחות אלו נקבע סדר הלימוד:

כיתה א' - חומש בראשית פרקים א-יז

כיתה ב' - חומש בראשית פרקים יח-נ

כיתה ג' - חומש שמות

כיתה ד' - חומש ויקרא

כיתה ה' - חומש במדבר

כיתה ו' - חומש דברים

בכיתות א' - ג' אנו מצפים מן המורה ללמד את פשטות הכתובים, תוך היכרות עם פרשנים אך ללא התעמקות בדברי הפרשן וביחידת הפרשנות. בכיתה ד' יוקדש זמן להיכרות עם פירוש רש"י, עם כתב רש"י ועם תולדות חייו של גדול פרשני התורה. מכיתה ד' ועד כיתה ו' ישולבו פירושי רש"י בתוכנית הלימודים.

תוכנית הלימודים בנביא

נביאים ראשונים יילמדו כסדרם החל מכיתה ג'.

כיתה ג' - יהושע

כיתה ד' - שופטים

כיתה ה' - שמואל א'

כיתה ו' - שמואל ב'

גם עבור תכני הלימוד בנביאים ייכתבו בעזרת ה' בשנים הקרובות מתווה, תוכנית מפורטת וחומרי הוראה.

היקף שעות הלימוד

תוכנית הלימודים מבוססת על היקף השעות המוגדר במתנ"ה ללימוד תורה:

כיתה א' - 4 שעות תורה + שעת פרשת שבוע

כיתה ב' - 5 שעות תורה + שעת פרשת שבוע

כיתה ג' - 4 שעות תורה + 2 שעות נביא + שעת פרשת שבוע

כיתה ד' - 4 שעות תורה + 2 שעות נביא + שעת פרשת שבוע

כיתה ה' - 4 שעות תורה + 2 שעות נביא + שעת פרשת שבוע

כיתה ו' - 4 שעות תורה + 2 שעות נביא + שעת פרשת שבוע

בנספח מוצג מתווה תוכנית הלימודים בתורה, הכולל חלוקה לנושאים ושעות.

מתווה תוכנית הלימודים בנביא יפורסם בהמשך.

חלוקה בין תכני החובה ותכני הבחירה

בהתאם למבנה המתגבש במשרד החינוך, כל תוכנית לימודים בנויה על תכני חובה בהיקף של 70 אחוז מזמן הלימוד, ותכני בחירה בהיקף של 30 אחוז מזמן הלימוד.

חישוב השעות מתייחס ל-6 שעות שבועיות במשך 27 שבועות לימוד בשנה, שהם 162 שעות.

תוכנית הלימודים המפורטת לכל שכבה נבנתה בהתאמה לכ-100 שעות, ומאפשרת לבית הספר להחליט כיצד יעמיק וירחיב בהיקף השעות שנותר (כולל שעת פרשת שבוע הנתונה לבחירת בית הספר).

בברכת הצלחה אכאמ,

"לא בלמים היא... כי קרוב אליך דדברי מאד בסיף ובאבבך אצלנו"

מתווה תוכנית הלימודים לספר בראשית

פרקים א-יז, כיתה א'

מס' שיעורים	פרקים	נושא	
12	א-ב, ג	ימי הבריאה והשבת	הבריאה ואבות האנושות (33)
6	ב, ד-כה	יצירת האדם והאישה	
6	ג	האכילה מעץ הדעת	
7	ד	קין והבל	
2	ה	ספר תולדות אדם	
2	ו	בני דורו של נח	נח והמבול (25)
4	ו	ההכנות למבול	
4	ז	המבול	
4	ח	היציאה מן התיבה והקרבן	
5	ט	הקשת, נח ובניו לאחר המבול	
3	י	צאצאי נח ותפוצתם	
3	יא	עשרה דורות מנח ועד אברם	
4	יב	מסעות אברם לארץ כנען	
3	יג	אברם ולוט, הבטחת הארץ	
5	יד	מלחמת ארבעת המלכים	
3	טו	ברית בין הבתרים	
2	טז	הגר וישמעאל	
4	יז	ברית המילה	
סך הכול: 80			

מתווה תוכנית הלימודים לספר בראשית

פרקים יח-ג, כיתה ב'

שיעורים	פרקים	נושא	
2	יח	הכנסת האורחים של אברהם; בשורת המלאכים	אברהם ושרה (18)
5	יח-יט	תפילת אברהם על אנשי סדום; הפיכת סדום	
2	כ	הצלת שרה בבית אבימלך	
2	כא	לידת יצחק וגירוש ישמעאל	
1	כא	ברית אברהם ואבימלך - "באר שבע"	
2	כב	העקדה	
2	כג	קבורת שרה וקניין מערת המכפלה	
3	כד	שליחות העבד לחרן והבאתה משם של רבקה - אישה ליצחק	יצחק ורבקה (16)
4	כה	מות אברהם וקבורתו; לידת יעקב ועשו; מכירת הבכורה	
1	כו	אבימלך לוקח את רבקה	
2	כו	יצחק חופר בארות בארץ גרר	
3	כז	יעקב לוקח את ברכת יצחק מעשו	

נושא		פרקים	שיעורים
יעקב אבינו (20)	חלום יעקב והנדר שהוא נודר	כח	2
	יעקב בורח לחרן; הנישואים ללאה, לרחל ולשפחות; לידת 11 מהשבטים	כט-ל	5
	שש השנים הנוספות בבית לבן; יעקב מתעשר מרעיית הצאן	ל	2
	יעקב בורח מלבן; המפגש בהר הגלעד	לא	3
	מעבר היבוק והמפגש עם עשו	לב-לג	3
	מעשה דינה	לד	2
	תשלום הנדר בבית-אל; מות רחל ולידת בנימין	לה	2
	יוסף ואחיו (35)	חלומות יוסף ומכירת יוסף	לז
מעשה יהודה ותמר		לח	2
יוסף עבד במצרים, בבית פוטיפר ובבית האסורים		לט-מ	5
יוסף פותר את חלומות פרעה ומתמנה למשנה למלך		מא	3
ירידת האחים למצרים, האשמתם בריגול ומאסר שמעון		מב	4
ירידת האחים למצרים בפעם השנייה, מעשה הגביע ונאום יהודה		מג-מד	5
יוסף מתגלה לאחיו; יעקב יורד למצרים ומתיישב בארץ גושן		מה-מו	4
יוסף מכלכל את מצרים בשנות הרעב		מז	2
צוואת יעקב; ברכות יעקב ליוסף ולשבטים; מות יעקב		מח-מט	5
קבורת יעקב; דברי האחים ליוסף לאחר מות אביהם; מות יוסף		נ	3
סך הכל: 85 + שיעורי חזרה וסיכום = 95			

מתווה תוכנית הלימודים לספר שמות - כיתה ג'

שיעורים	פרקים	נושא			
2		מיקום הספר בחומש וקישורו לספר בראשית	מבוא		
3	א	השיעבוד	שיעבוד מצרים (6)	היציאה ממצרים	
3	ב	לידת משה וראשית דרכו			
6	ג-ד	מעמד הסנה; מינוי משה לשליח אל בני ישראל ואל פרעה			
3	ה-ו (א)	השליחות הראשונה לפרעה ותוצאותיה	שליחות משה ואהרן אל בני ישראל ואל פרעה (22)		
2	ו (ב)-ז (יג)	השליחות השנייה לפרעה ותוצאותיה			
11	ז (יד) - י (כט)	תשע המכות			
7	יא-יג (טז)	מכת בכורות יציאת מצרים - ההיערכות, הביצוע והזיכרון			
7	יג (יז)-טו (כא)	קריעת ים סוף	היציאה ממצרים והמסע אל הר סיני (20)		"שלח את עמי"
6	טו (כב) - יז	המסע מים סוף להר חורב; התנסויות ראשונות כעם			
3	יח	יתרו ותרומתו			
2	יט	ההכנות ומעמד הר סיני	קבלת התורה (24)	התורה והמשכן "ויעבדני"	
4	כ	עשרת הדברות			
13	כא-כג	המשפטים			
1	כד	השלמת המעמד ועליית משה להר			
13	כה-לא	המשכן - הציווי			
8	לב-לד	חטא העגל והשלכותיו	המשכן וחטא העגל (25)		
5	לה-מ	המשכן - העשייה, ההקמה והשראת השכינה			
סה"כ: 100 + שיעורי חזרה וסיכום = 110					

מתווה תוכנית הלימודים לספר ויקרא - כיתה ד'

נושא	פרקים	שיעורים
הקרבנות וחונכת המשכן (18)	קרבנות נדבה	א-ג 5
	קרבנות חובה	ד-ה 4
	תורות הקרבנות לאהרן ולבניו; סיכום	ו-ז 3
	שבעת ימי המילואים	ח 2
	היום השמיני ומות בני אהרן	ט-י 4
”והייתם קדושים” דיני הטהרה והכפרה (12)	בעלי חיים מותרים ואסורים באכילה	יא 3
	חוקי הנגעים והטהרה (יולדת; צרעת; טומאות הגוף)	יב-טו 5
	עבודת כהן גדול	טז 3
	שחוט חוץ ואיסור אכילת דם	יז 1
	דיני העריות	יח, כ 2
פרק המצוות (14)	”קדושים תהיו”, קובץ המצוות בפרק יט	יט 14
מקדש ומועד (9)	דיני כהנים וקרבנות	כא-כב 2
	פרשת המועדות	כג 4
	שמן המאור; לחם הפנים; המקלל	כד 3
עניינים השייכים לארץ ישראל (7)	שמיטה ויובל	כה 3
	חובות הגאולה	כה 2
	ברכות וקללות	כו 2
	פרשת הערכין; סיום	כז 2
הקדש (2)		
רש"י (6)	שיעורי פתיחה ומשימת סיכום - רש"י דמותו פירושו	6
סך הכול: 70 + שיעורי חזרה וסיכום = 80		

מתווה תוכנית הלימודים לספר במדבר - כיתה ה'

		נושא	פרקים	שיעורים
שנה שנייה	סידור המחנות וההכנות למסע לארץ ישראל (28)	המפקדים ותפקידי משפחות הלויים	א-ד	12
		פרשות הלכתיות (שילוח טמאים; נזיר; סוטה; ברכת כהנים)	ה-ו	5
		קרבנות הנשיאים	ז	2
		הקדשת הלויים	ח	2
		פסח שני	ט, א-יד	2
		סדר מסע המחנות	ט, טו-י	4
	המסעות והתלונות (22)	המתאוננים; קברות התאוה	יא	4
		מעלת נבואת משה וחטא מרים	יב	3
		המרגלים	יג-יד	6
		פרשות הלכתיות (נסכים; חלה; המקושש; ציצית)	טו	3
		קרח ועדתו	טז-יז	6
		מתנות כהונה	יח	2
	פרק מעבר (2)		יט	2

נושא		פרקים	שיעורים	
המסע בעבר הירדן המזרחי (18)	הוצאת מים מהסלע, מות מרים ואהרון, מעקף ארצות אדום ומואב	כ-כא, (יט)	5	
	כיבוש הגלעד והבשן מידי סיחון ועוג	כא (כא-לה)	2	
	בלק ובלעם	כב-כד	7	
	חטא בעל פעור ומעשה פנחס	כה	2	
לקראת הכיבוש והנחלה (25)	מפקד השנה הארבעים	כו	2	
	בנות צלפחד	כז, א-יא	1	
	מינוי יהושע	כז, יב-כג	2	
	המוספים	כח-כט	2	
	נדרים	ל	2	
	נקמת מדין	לא	2	
	בקשת בני גד ובני ראובן	לב	3	
	מסעי בני ישראל	לג	2	
	גבולות הארץ	לד	2	
	ערי מקלט	לה	3	
	בקשת ראשי משפחת גלעד	לו	2	
	סך הכול: 92 +שיעורי חזרה וסיכום = 102			

מתווה תוכנית הלימודים לספר דברים - כיתה ו'

נושא	פרקים	שיעורים
פתיחה; אירועי השנה השנייה (מינוי השופטים ומעשה המרגלים)	א	7
המעבר בעבר הירדן המזרחי (השנה הארבעים); בקשת משה להיכנס לארץ ישראל	ב-ג	4
הדבקות בה' וגדולת ישראל	ד	2
מעמד הר סיני ועשרת הדברות	ד (ט) - ה	4
פרשת שמע	ו (ד-ט)	2
ניסיונות בירושת עמי הארץ	ו (י) - ז	3
המסע במדבר המלמד על השגחת ה'; האתגרים הרוחניים שבנחלת טוב הארץ ובהכרעת יושביה	ח	3
ירושת הארץ בזכות האבות; חטא העגל ועליות משה להר סיני	ט-י (יא)	2
מצוות יראת ה'	י (יב-כא)	1
השגחת ה' בארץ ישראל; פרשת "והיה אם שמוע" (השכר והעונש)	יא	3
הבחירה החופשית ומעמד הברכה והקללה	יא (כו-לב)	2

המוסר והתוכחה (30)

שיעורים	פרקים	נושא		
1	יב	"המקום אשר יבחר ה'"	המצוות (40)	
2	יג	העמידה כנגד הדחה לעבודה זרה: נביא שקר, מסית ועיר הנידחת		
3	יד	"עם קדוש אתה" - חוקות הגוי ומאכלות אסורים; מעשר שני		
3	טו	מצוות ממוניות (שמיטת כספים; צדקה והלוואה; מצוות הענקה)		
2	טז	שלושת הרגלים		
4	טז (יח) - יז	משפט הצדק; סמכות הסנהדרין; מצוות המלך		
2	יח	איסורי הקסמים ודרישת העתידות; השמיעה בקול הנביא		
2	יט	ערי מקלט; הסגת גבול; עדים זוממים		
3	כ	דיני מלחמה; מצוות עגלה ערופה		
4	כא	אשת יפת תאר; דין ירושת בכור; בן סורר ומורה; איסור הלנת מת		
4	כב	השבת אבדה; טעינה; לא ילבש; שילוח הקן; מעקה; כלאיים; ציצית		
5	כג-כד	איסור ריבית; נדרים; זכויות הפועל; הלוואה ומשכון; מתנות עניים		
2	כה	מצוות ייבום; איסור הונאה במשקולות; מחיית עמלק		
2	כו	ביכורים ומעשרות; סיום חלק המצוות		
4	כז-כח	הברכה והקללה		הברית (20)
3	כט-ל	מעמד הברית; פרשת התשובה		
3	לא	צוואת משה, מצוות הקהל		
3	לב	שירת האזינו, עליית משה להר נבו		
5	לג-לד	ברכות משה, מות משה; פסוקי הסיום		
סך הכול: 90 + שיעורי חזרה וסיכום =100				